

VOJENSKÉ ZDRAVOTNICKÉ LISTY

ROČNÍK XLV

LEDEN 1976

ČÍSLO 1

K NĚKTERÝM AKTUÁLNÍM OTÁZKÁM POLITICKOVÝCHOVNÉ PRÁCE ÚTVAROVÉHO LÉKAŘE

Pplk. PhDr. Milan LEŠKA, CSc., katedra marxismu-leninismu VLVDÚ JEP v Hradci Králové

Jednání listopadového pléna ÚV KSČ, závěry celoarmádní porady předsedů stranických organizací ČSLA a neobyčejně cenné náměty z lednové porady ideologických pracovníků Sovětské armády, společně s analýzou poznatků získaných ze stáže ve vojscích byly podnětem k následujícímu zamyšlení nad některými aktuálními otázkami politickovýchovné práce útvarového lékaře.

Politickovýchovná práce útvarového lékaře — to je každodenní cílevědomé ideologické a výchovné působení na příslušníky zdravotnické služby útvaru, na nemocné vojáky i na ostatní příslušníky útvaru. Je to práce neobyčejně náročná, vyžadující značnou trpělivost, pedagogický takt, respektování důvěry vojáka a maximální snahu pomoci mu při řešení zdravotních problémů, psychických zátěží a dalších složitých situací bezprostředně se dotýkajících zdraví a života vojáků. V tom spočívá nejen obrovský etický, ale především politický smysl politickovýchovné činnosti lékaře.

Je radostnou skutečností, že si převážná část lékařů zřetelně uvědomuje svoji funkční povinnost a snaží se odpovědně provádět politickou výchovu podřízených příslušníků zdravotnické služby útvaru a aktivně se zapojuje do veřejně prospěšné činnosti u útvaru i ve svém okolí. Přispívá k tomu nesporně celkové politické ovzduší v armádě a pozornost, která je všemi články řízení otázkám politické aktivity lidí věnována. Příznivým faktorem také je stále se zvyšující počet komunistů — mladých lékařů, kteří přicházejí z vysoké školy.

Velkým kladem rovněž je, že se značná část lékařů aktivně podílí na ideově výchovné práci u útvarů. Jsou vedoucími skupin marxistickoleninské přípravy, pracují ve štábních organizacích strany, v agitačně propagačních kolektivech, jako vedoucí skupin politického ško-

lení mužstva. Záslužná je činnost lékařů v protialkoholních komisích útvarů, ve veřejně prospěšných institucích (ČSČK, Civilní obrana atp.). Aktivní zapojení je nejenom výrazem osobní angažovanosti jmenovaných lékařů, má zároveň svůj praktický význam ve výtečných a dobrých výsledcích, které zdravotnická služba těchto útvarů již několik let dosahuje. Je zároveň dokladem, že máme v útvarcích a zařízeních ČSLA lékaře, kteří si uvědomují svoje nezastupitelné místo v oblasti výchovy lidí, zdravotnické osvěty, psychologického a individuálního působení na nemocné vojáky a masově politické práce mezi ostatními příslušníky útvaru.

Rozvoj pracovní a politické aktivity příslušníků zdravotnické služby patří nesporně mezi největší pozitivní politickovýchovné práce útvarových lékařů, kteří za aktivní podpory velitelů, politických pracovníků, stranických organizací a nadřízených orgánů zdravotnické služby tuto iniciativu zdravotnických kolektivů rozvíjejí. Cenné zkušenosti byly získány u útvarů, kde již několik let příslušníci zdravotnické služby soutěží nebo obhájí titul „Vzorný týlový kolektiv“ nebo titul „Vzorný kolektiv socialistické zdravotní péče“.

Jedním z výrazných kladů je skutečnost, že socialistické závazky mají pracovní charakter a nejsou formální. Jsou zaměřeny na zvyšování odborných a politických kvalit jednotlivců, na upevňování vztahů ve vojenském kolektivu, na veřejně prospěšnou činnost u útvaru i na veřejnosti. Značný význam mají socialistické závazky k získání čestných dárců krve. U jednoho z našich útvarů bylo v roce 1973/74 provedeno několik čestných odběrů krve. Z toho 20 soudruhů darovalo krev čtyřikrát, 10 soudruhů dokonce pětkrát. Dva dárce darovali šestkrát bezplatně svoji krev. To jsou jistě zářné příklady uvědomělého občanství.

Rozmach socialistického soutěžení je v letošním roce 30. výročí osvobození Československa slavnou Sovětskou armádou zaměřen na další zvyšování kvality soutěžení. Závazky jednotlivců a kolektivů jsou úspěšně plněny. Jsou zaměřeny na další zvyšování kvality a úrovně zdravotnického zabezpečení útvarů, na aktivní zapojení příslušníků zdravotnické služby do politické a veřejně prospěšné práce a na další zlepšování pracovního a životního prostředí na ošetřovnách.

Bylo by chybné se domnívat, že v soutěžení není co zlepšovat. Mezi největší rezervy soutěžení patří nesporně péče o rozvoj krátkodobých soutěží, které by podněcovaly účelně zájem a aktivitu příslušníků zdravotnické služby při plnění úkolů zdravotnického výcviku, při cvičeních, střelbách, rozvinování obvyklých, při výcviku záloh atp.

Hlubší zamyšlení nad poznatky získanými na stážích u některých útvarů Západního vojenského okruhu a letectva poskytuje řadu konkrétních námětů pro další zkvalitňování úrovně politickovýchovné činnosti útvarového lékaře. Jde zejména o následující poznatky a náměty:

U začínajících útvarových lékařů, kteří v závěru svého studia pracovali na různých nemocničních odděleních, je zcela patrná **nezkušenost a neznalost charakteru práce útvarového lékaře v organizačně medicínské, vojenské a politické činnosti na stupni útvaru**. To je příčinou toho, že u některých mladých lékařů se setkáváme s velice pesimistickými náladami i s malým pocitem uspokojení z výkonu této základní vojenskomedicínské funkce. Proces adaptace na nové pracovní prostředí je u začínajících mladých lékařů zbytečně zdoluhavý. Útvaroví lékaři se shodují v tom, že závěr přípravy vojenských lékařů v nemocnicích by měl být zaměřen na několikátýdenní stáž na stupni útvaru, kde by bylo možno u lékařů s nejlepšími zkušenostmi získat praktické poznatky pro vlastní výkon funkce před nástupem k útvaru.

Dalším velice důležitým poznatkem je, že **jedním ze základních předpokladů pro úspěšný výkon funkce zejména hlavního lékaře útvaru je pochopení a prosazování vzájemné jednoty medicínské, vojenské a politické stránky v činnosti lékaře**. Vojenský lékař musí mít nejen hluboké medicínské znalosti. Je od něho požadováno, aby byl dobrým znalcem života vojáků. Musí proto žít životem útvaru, znát podmínky, ve kterých probíhá výcvik. Předpokládá se, že ve své odborné činnosti bude aktivně působit na morálně politický a psychologický stav příslušníků útvaru. Je skutečností, že část lékařů dosud nechápe tuto významnou stránku své činnosti. Nechápe, že podrobná znalost podmínek vojenského života je jedním z předpokladů pro úspěšnou medicínskou činnost.

Vzhledem k charakteru našich útvarů, nárokům soudobého výcviku a postupující motorizaci

a technizaci armády narůstá úloha lékaře jako výchovného pracovníka, který provádí nejen organizační opatření na úseku preventivní činnosti, ale je zároveň aktivním propagátorem v oblasti tělesné i duševní hygieny. Jde tedy především o aktivní výchovné působení.

V popředí zájmu každého útvarového lékaře by měly být **otázky jeho osobního podílu na morálně politické a psychologické přípravě**. Každý lékař má značné možnosti individuálního výchovného a psychologického působení na vojáky, se kterými se na ošetřovně setkává. Zkušenosti z práce s psychicky labilními vojáky ukazují velký politickospolečenský význam této konkrétní individuální práce útvarového lékaře i možnosti užší spolupráce s veliteli a politickými pracovníky v této oblasti. Vyžaduje to využít této možnosti.

U většiny útvarů, které jsem navštívil, setkal jsem se s pozitivním hodnocením spolupráce lékařů s veliteli svazků a útvarů a jejich zástupy pro věci politické. Lékaři, členové Komunistické strany Československa, potvrdili, že mají příznivé podmínky pro řešení zdravotnické problematiky, zejména ve stranických organizacích štábů. Cenným zjištěním je skutečnost, že máme lékaře - aktivní funkcionáře strany, vedoucí skupin marxisticko-leninské přípravy, členy agitačně propagačních kolektivů atp.

Zároveň **existují ještě nevyužité možnosti aktivního zapojení některých lékařů zejména do masově politické práce u útvaru, do práce v organizacích SSM**, do aktivní sportovní činnosti, atd. V tomto pojetí jsou největší rezervy u věkově mladých lékařů, u absolventů VKVŠ a ŠDZ. Využívány nejsou rovněž možnosti účasti útvarových lékařů na vojenských schůzích v rotách, kde se řeší otázky péče o vojáky, dodržování zásad obecné hygieny, prevence proti nemocem atp.

Zkušenosti ukazují, že jednou z největších rezerv při zkvalitňování zdravotnické služby je **práce s absolventy VKVŠ a ŠDZ — lékaři**. Podle názoru hlavních lékařů útvarů, velitelů a politických pracovníků došlo k určitému zvýšení úrovně lékařů-absolventů VKVŠ a ŠDZ. Přesto úroveň jejich medicínských, vojenských a politických znalostí je velice rozdílná. Část absolventů se neumí medicínsky rozhodovat, zejména v posudkové činnosti. Část těchto lékařů se nezapojuje do práce v organizacích SSM, ani do veřejně prospěšné práce, uzavírá se do prostředí ošetřovny, snaží se získat hlavně osobní výhody (opuštění posádky atp.).

Značné **rezervy existují v politickovýchovné práci útvarového lékaře při plnění úkolů bojové a politické přípravy**. Těžiště práce útvarového lékaře při taktických cvičeních, ostrých bojových střelbách a hlubokém brodění tanků spočívá především v medicínské činnosti, v opatřeních lékařské prevence v oblasti hygieny. Otázky politickovýchovné práce útvarového lékaře jsou prozatím řešeny zcela okrajově.

U mnoha útvarů je uplatňována zásada denního rozboru úkolů zdravotnického zabezpečení, zadávání úkolů jednotlivým zdravotnickým pracovníkům, vyhodnocování jejich splnění. Jsou organizovány rovněž krátkodobé soutěže, které sledují kvalitní splnění úkolů zdravotnického zabezpečení. Osvědčenou formou je i vydávání bojových letáků, využití relací radiouzlu k propagaci zásad hygieny a k popularizaci příkladného plnění úkolů. Někteří lékaři systematicky pracují při taktických zaměstnáních, střelbách atp. se svazáckým aktivem obvaziště a opírají se o pomoc členů strany.

Celkově je možno konstatovat, že velké rezervy existují v rozpracování otázek politickovýchovné činnosti útvarového lékaře při těchto zaměstnáních. Zejména chybí komplexní propracování otázek psychologické přípravy vojsk, včetně úlohy a místa útvarového lékaře v této oblasti. Přitom například při hlubokém brodění tanků, při taktických cvičeních by bylo možno tyto otázky prakticky ověřovat a propracovávat možné konkrétní formy překonávání strachu, vzniku určitých psychických stavů a formování potřebných morálních a psychických kvalit jednotlivců.

Rovněž otázky politickovýchovné činnosti útvarového lékaře mezi jednotlivými kategoriemi příslušníků útvaru (vojáky z povolání, vojáky v základní službě, řidiči, mezi zdravotnickým personálem atp.) nejsou dosud cílevědomě řešeny.

Zvláštní pozornost si zasluhují **otázky politickovýchovné činnosti útvarového lékaře s příslušníky ošetrovny útvaru**. Tam, kde kolektivy soutěží nebo obhájí titul „Vzorný kolektiv“, je patrna pozornost a péče útvarového lékaře o odborný a politický růst podřízených.

Rezervy existují v individuální práci s absolventy VKVŠ, mladšími lékaři útvarů, ve zvýšení jejich odpovědnosti za odborný a politický růst. Rovněž přenesení odpovědnosti za některé činnosti na zdravotnické instruktory (po předchozím proškolení) je jednou z možností, jak získat určité časové rezervy v činnosti hlavního lékaře.

Velice dobré zkušenosti jsou ze vzájemné spolupráce hlavního lékaře s občanskými pracovníky z řad zdravotnického personálu. Občanští pracovníci tvoří stabilizační jádro zdravotnických kádřů každé ošetrovny a existuje řada možností, jak je zapojit do výchovného působení na vojáky — pacienty.

Rovněž důsledné plnění plánů odborné a politické přípravy a kvalita zdravotnického výcviku příslušníků plukovního obvaziště by měly být předmětem trvalé pozornosti hlavních lékařů. Výchova zdravotnických instruktorů k příkladnosti v práci, rozvíjení jejich odpovědnosti a aktivity tvoří jádro výchovné práce s nimi.

V útvarrech naší armády jsou většinou zřízeny samostatné ošetrovny. To vytváří příznivé podmínky pro zdravotnický personál, aby se

znalostí věci a v těsné součinnosti s příslušnými veliteli a politickými pracovníky řešil **otázky politickovýchovné práce mezi nemocnými vojáky, kteří se na lůžkové části určitou dobu zdržují**.

Poznatky ukazují, že pro vojáky, jejichž zdravotní stav to dovoluje, je organizováno doškolování tematiky PŠM, organizován poslech „Kompasu“, rozhlasových a televizních novin. Rovněž otázky zdravotnické osvěty, propagace úspěchů a výsledky našeho socialistického zdravotnictví patří mezi témata, kterým je věnována pozornost.

Přes tato pozitiva není politickovýchovná činnost mezi nemocnými prováděna systematicky. Nejsou do ní plně zapojeni absolventi VKVŠ. Není využívána metoda individuálního politickovýchovného působení. Není propracován celkový systém politickovýchovné činnosti jednotlivých kategorií příslušníků zdravotnické služby na nemocné vojáky.

Všechny tyto zkušenosti a náměty ukazují, že v oblasti politickovýchovné práce vykonali útvaroví lékaři obrovský kus velice záslužné práce. Zároveň však konfrontace současných a perspektivních potřeb zdravotnického zabezpečení příslušníků naší socialistické armády podtrhuje aktuálnost požadavku dále zkvalitňovat úroveň politickovýchovné práce útvarového lékaře. Vyžaduje to objektivně ocenit dosažené výsledky, uplatnit kritičtější pohled na nedostatky, odvážně a směleji odhalovat rezervy. Stavět si náročné, ale zároveň reálné úkoly v oblasti politickovýchovné činnosti.

Útvarový lékař bude vždy bezprostředním představitelem lékařské vědy u útvaru. Poznatky ukazují, že postavení a autorita útvarového lékaře jsou závislé především na politických a morálních kvalitách lékaře, na profesionálních kvalitách a medicínských zkušenostech, na vzájemných vztazích útvarového lékaře k hlavním funkcionářům útvaru a jednotek, na kvalitách osobnosti lékaře. Další zkvalitnění politickovýchovné práce útvarového lékaře je tedy procesem, ve kterém se vzájemně prolíná komplexní působení všech článků celého systému stranickopolitické práce u útvaru, spolu s využitím příznivých podmínek a možností, které má útvarový lékař k dispozici pro politickovýchovné působení na příslušníky zdravotnické služby útvaru, nemocné vojáky na ošetrovně, vojáky z povolání a na ostatní příslušníky útvaru.

Nabízí se otázka: **Jak tedy chápat místo a úlohu útvarového lékaře v celkovém systému politickovýchovné práce v podmínkách vojenského útvaru?** Tato otázka má svoje opodstatnění. Pokusím se na ni dát určitou odpověď. Politickovýchovná práce v armádě, to je každodenní velice cílevědomá ideologická a organizační činnost velitelů, politických pracovníků, odborných náčelníků, stranických a mládežnických organizací. Jejím cílem je získat všechny vojáky pro aktivní podporu

a plnění úkolů vojenské politiky Komunistické strany Československa. Usiluje o přípravu ideově přesvědčených, odborně a politicky připravených vojáků, schopných plnit složité úkoly soudobé bojové činnosti.

Každý voják z povolání, který má podřízené, musí je připravovat na soudobý boj. Vyzbrojit je přesvědčením, schopnostmi, znalostmi, dovednostmi a návyky. Jedině dobrý vychovatel může využívat efektivně celý systém politicko-výchovného působení na vojáky.

Z tohoto obecného pohledu, který platí pro všechny vojáky z povolání, vyplývá místo a úloha vojenského lékaře v celkovém systému politickovýchovné práce. Útvarový lékař je jedním z důležitých článků celkového třídně vyhraněného, na pevných marxisticko-leninských principech postaveného ideově výchovného systému. Spolu s veliteli, politickými pracovníky, ostatními vojáky z povolání může účinně napomoci k naplnění cílů politickovýchovné práce.

Útvarový lékař je tedy důstojníkem, který svojí činností, myšlením, rozhodováním, jednáním a vystupováním může podstatně výchovně působit na své okolí. Také on sám musí mít ty vlastnosti a kvality, které vyžaduje od svých podřízených. Není však prostým vojákem. Je náčelníkem, který ovlivňuje a přímo řídí činnost ostatních příslušníků zdravotnické služby útvaru. Je zároveň odborníkem v oblasti medicíny, který je schopen účelně využít svoje znalosti a prostředky, které má k dispozici ke kvalitnímu zdravotnickému zabezpečení útvaru.

Vojenský lékař je v neposlední řadě též důvěrníkem a rádcem nemocných vojáků, vojáků s oslabeným zdravotním stavem a psychicky labilních jedinců. Právě hluboce lidský, socialistický přístup k pacientům otevírá obrovské možnosti pro velice účinné politickovýchovné působení lékaře na jednotlivé vojáky. Je nutné, aby si je vojenští lékaři nejen uvědomovali, ale také je beze zbytku efektivně využívali.

Velice důležitou zásadou politickovýchovné práce útvarového lékaře je **požadavek těsné a nepřetržité spolupráce útvarového lékaře se zástupcem velitele útvaru pro politické věci**. Hlavní lékař útvaru musí neustále promýšlet svůj osobní podíl na celkovém procesu provádění stranickopolitické práce u útvaru. Podíl hlavního lékaře je nutné spatřovat především v jeho osobní aktivně uskutečňované spolupráci s politickým pracovníkem útvaru. Včasná informace o zdravotnické situaci, upozornění na názory a nálady mezi nemocnými a psychicky labilními vojáky, výměna názorů na další možnosti zesílení vlivu stranickopolitické práce na úroveň hygieny, stravování vojáků, společné projednávání problémů zdravotnického zabezpečení útvaru v kolektivu politické

skupiny útvaru — to jsou některé z vhodných forem této spolupráce.

Dosud velice opomíjenou a poměrně málo využívanou formou politické činnosti útvarového lékaře je **těsná spolupráce se stranickými a mládežnickými organizacemi u útvaru**. Hlavní lékař útvaru by měl především usilovat o vytváření názorové jednoty na hlavní úkoly zdravotnického zabezpečení útvaru, konkrétně upozorňovat funkcionáře strany a Socialistického svazu mládeže na základní problémy politické práce, podněcovat zájem o zlepšování pracovního prostředí, vést boj proti alkoholismu atp.

Přehled forem a metod politickovýchovné práce útvarového lékaře by byl zcela neúplný, kdyby nebyla zvýrazněna jedna ze základních metod, která se právě v podmínkách zdravotnické služby u útvaru jeví jako velice účinná — **metoda individuálního přístupu**. Při realizaci této metody je třeba vycházet z leninské poučky, že k masám je třeba přistupovat trpělivě, umět pochopit zvláštnosti a specifické rysy psychiky jednotlivce i mas. Útvarový lékař musí především usilovat o získání důvěry pacientů, aby mohl se znalostí věci na ně výchovně působit.

Z toho, co bylo naznačeno v této stati, je zcela zřejmý požadavek naprosté **jednoty medicínskoodborné, vojenské a politickovýchovné činnosti vojenského lékaře**. Na síle světového názoru, na hloubce vnitřního citového vztahu lékaře k socialistické současnosti, na pevnosti jeho politického přesvědčení a na jeho aktivním zapojení do celkového systému politickovýchovné činnosti jsou závislé celkové výsledky každého útvarového lékaře.

Lze očekávat, že vojenští lékaři, nositelé pokrokových tradic vojenské zdravotnické služby z období druhé světové války, přivítají XV. sjezd Komunistické strany Československa novými úspěchy při plnění náročných úkolů zdravotnického zabezpečení příslušníků Československé lidové armády.

Souhrn

Článek shrnuje některé poznatky získané při stáži k otázkám politickovýchovné práce útvarového lékaře. Zobecňuje zkušenosti z rozvoje pracovní a politické aktivity příslušníků zdravotnické služby, ze zapojení hlavních lékařů do politickovýchovné práce a veřejně prospěšné činnosti. Zabývá se rezervami, které existují v činnosti lékařů při pochopení a prosazování vzájemné jednoty medicínské, vojenské a politické stránky činnosti vojenského lékaře. Stať obsahuje řadu námětů k dalšímu zkvalitňování politickovýchovné práce útvarových lékařů ČSLA.